HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

רבי אלעזר היא דאמר פנוי הבא על הפנויה שלא לשום אישות עשאה זונה אי ר' אלעזר מאי איריא אלמנה ניתני פנויה אלמנה איצטריך סלקא דעתך אמינא הואיל ובנין אב הוא לא ניתסרו קא משמע לן[א]: האומר לחבירו הא לך טלה זה כו': והא שפחה לעבד מישרא שריא [ב]אמר רב הונא אצלו קאמר והא דקתני [ג][ד][עבד] [א]לישנא מעליא קאמר אי הכי מ"ט (א) דרבי אמר שמואל בר [ה]רב יצחק לעולם עבדי וכי קתני בעבד עברי אי הכי מ"ט דרבנן שפחה לעבד עברי מישרא שריא הכא במאי עסקינן כגון דלית ליה אשה ובנים [ו]ב) דתניא [א]אין לו אשה ובנים אין רבו מוסר לו שפחה כנענית יש לו אשה ובנים רבו מוסר לו שפחה כנענית: **מתני'** [ב]ואיזהו מחיר כלב האומר לחבירו [ז][א] [ח]הוליך טלה זה תחת כלב ג)וכן [ג]שני שותפין שחלקו אחד נטל עשרה ואחד תשעה וכלב שכנגד הכלב [ט]אסור ושעם הכלב מותר [ד]אתנן הכלב ומחיר זונה הרי אלו מותרין שנאמ' (ב) ז)שנים ולא ארבעה [ה]ולדותיהן מותרין [י]הן ולא ולדותיהן: **גמ'** ת"ר ה)מחיר כלב זהו חליפי כלב וכן הוא אומר [1]תמכר עמך בלא הון ולא רבית במחיריהם אימא [יא]אתנן (ג) [יב]זונה [ב] [יג](א"כ לא קרב הוו תלתא [2]גם שניהם ולא שלשה) מי קאמרינן אנן אתנן ומחיר אתנן ולא מחיר קאמרינן א"כ נימא קרא לא תביא אתנן זונה וכלב מדכתיב אתנן זונה ומחיר כלב ש"מ [יד]: השותפין שחלקו אחד נטל כו': [ו]ניפוק חדא להדי כלבא והנך כולהו לישתרו הכא במאי עסקינן כגון [ז]דטפי דמי כלב מחד מינייהו והאי [טו]טיפונא דכלב שדי בכולהו: אתנן כלב ומחיר זונה מותר כו': א"ל רבא מפרזקיא לרב אשי מנא

ר' אלעזר היא דאמר פנוי הבא כו'. (ד) בעילת זנות קרי זונה הלכך אתנן נמי אסור דאתנן זונה קרינא ביה והנא דאמרי כרבנן: **בנין אב הוא.** אי נקט פנויה ה"א פנויה אין דליכא איסורא אבל כל אתנן של אשה האסורה לו לא ניתסר דהא כתיב בקרא זונה ז) וסתם זונה היינו בפנוי ופנויה לר' אלעזר: [טז]**ובנין אב הוא.** ללמד שאין אתנן אסור אלא בפנוי ופנויה אבל מאלמנה דאסירא ליה לכ"ג לא קמ"ל. ל"א הא מני דקתני אלמנה לכ"ג אתננה אסור ר"ע היא דאמר בפ' החולץ ח) אין קדושין תופסין בחייבי לאוין הלכך כעריות דכריתות דמיין ולרבא דאמר [כט:] כל זונה הוי אתנן מאי שנא דקתני כגון אלמנה אפי' פנויה נמי דהא רבא לא דריש להאי תועבה כאביי [יז] אף זונה נמי לא מיתסר עד דאמר לה בהדיא הילך אתנן אבל בסתמא מתנה בעלמא הוא דלא הויא זונה בחדא בעילה בסתמא ודלא כר"א אבל היכא דזונה מעיקרא היא [יח] לרבא נמי בסתמא אתנן הוא [יט] ואפילו פנויה: **משרא שריא.** ואמאי קאמרי רבנן דהוי אתנן הא ליתא תנא דאסר אתנן המותרת אלא ר' אלעזר לחודיה: **אצלו.** אצל הישראל עצמו ולדידיה אסורה שפחה [כ]: **לישנא מעליא.** ועבד היינו אבר המשמש (ה) כ"ש: **שפחה לעבד עברי מישרא שריא.** דכתיב [דברים טו] משנה שכר שכיר עבדך [כא]שעובד בין ביום ובין בלילה שהוליד לרבו בנים משפחתו ט): **אין רבו מוסר לו כו'.** דכתיב [שמות כא] אם בגפו יבא בגפו יצא ורבי (ו) דאמר [כט.] לא הוי אתנן לית ליה האי סברא דודאי אפי' אין לו אשה ובנים מוסר לו רבו שפחה כנענית: **יש לו אשה ובנים רבו מוסר לו שפחה כנענית.** בעל כרחו של עבד דגזירת הכתוב היא דכתיב (שמות כא) אם בעל אשה הוא וכתיב בתריה אם אדוניו יתן לו אשה וגו': **מתני' שכנגד הכלב אסורין.** להקרבה דמחיר כלב הן: **אתנן כלב.** הילך טלה זה ותלין כלבתך אצלי [כב]: **מחיר זונה.** שהחליף טלה בזונה [כג] וקנתה לשפחתו באותו טלה: **ולדותיהן.** דמחיר ואתנן: **מותרין.** שנאמר [כד] שניהם ולא ולדותיהן: **גמ' ולא רבית במחיריהם.** אלמא מחיר היינו דמים: **אימא אתנן.** [כה] ממש [כו]דהא מחיר כלב היינו אתנן: (ז) [ג] **ומחיר כלב כתיב.** כלומר מדכתיב וי"ו גבי ומחיר מוסיף על ענין ראשון ובין חליפיו ובין [כז] אתננו אסור: ומשני **שנים ולא ג'.** [היינו אתנן זונה ואתנן ומחיר כלב]: **מחד מינייהו.** שאין באותן שכנגדו סוס טלה ששוה דמי הכלב דהשתא דמי הכלב מעורבין בכולהו. כגון שאותן שכנגדו שוה כל חד וחד דינר דהוו עשרה דינרין ואותן תשעה שעמו שוין כל חד דינר חסר מעה דהיינו תשעה דינרין פחות תשעה מעות והכלב שוה דינר ותשעה מעות הרי י' דינרים נמצא בתשעה מאותן שכנגדו מגיע מדמי הכלב והעשירי כולו כנגדו. לשון ירושלמי כגון דשוי לכל חד וחד מאותן שכנגדו ארבע זוזי ופלגי חומשא דזוזא דהוו להו בין כולהו מ"א זוזא ואותן שעמו לא שוו כל חד אלא ד' זוזי דהוו שלשים ושש זוזי וכלבא שוי חמשא והוו מ"א נמצא בתשעה מעשרה שכנגדו בכל אחד חצי חומש מדמי הכלב והעשירי כולו כנגדו:

אבל מאלמנה לכ"ג דאין בה איסור משום זונה אלא שם אחר יש בה לא הויא אתנן קמ"ל דבהאי נמי הויא אתנן ועוד יש גירסא אחרת בספרים מיתיבי כו' עד הא דקתני בסיפא כו' ומשני הא מני ר"ע היא דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין והא קמ"ל דכל זונה דומיא דאלמנה לכ"ג [כח] לא תפסי בה קדושין ול"ע מאי הוי קשיא ליה ומאי הוצרך לאגמורי למילתיה הא קמ"ל הא תירץ שפיר כיון דאמר הא מני ר"ע היא וי"ל דהוה קשיא ליה הא דקתני סיפא כגון אלמנה לכ"ג אמאי איצטריך למיתני הכי ולאוקומי כר"ע לא ליתני אלא רישא אחת זונה ישראלית ותיתי כר"ע ובכל ביאה דהוה בה זונה הויא אתנן לרבנן בחייבי כריתות ולר"ע בחייבי לאוין ולהכי אגמריה למילתיה הא קמ"ל דומיא דאלמנה לכ"ג דאי לא הוה תני אלא רישא אחת זונה ישראלית איכא למיטעי ולומר דהויא זונה כבר כגון שנבעלה לחייבי כריתות א"נ זונה מופקרת הויא זונה לגבי אתנן אפילו היא נשכרת ונבעלת למותר לה להכי תנא סיפא כגון אלמנה לכ"ג לאשמועינן דלא הויא אתנן אלא מביאה דלא תפסי בה קדושין דומיא דאלמנה לכהן גדול לר"ע ולרבא דאמר אפי' תפסי בה קדושין הויא אתנן בין שהיתה זונה כבר כגון שנבעלה כבר לחייבי כריתות אי נמי כגון זונה מופקרת מאי שנא דקתני כגון אלמנה לכה"ג ומשני דומיא דאלמנה מה אלמנה סתמא לא לקי עד דמתרו בה אף זונה עד דאמר לה הילכי אתנן ואז הוי אתנן דזנות הוא כיון שמזכיר לה לשון אתנן [כט] [ל]לא הויא אתנן ולאפוקי מדר' אלעזר דאמר פנוי הבא על הפנויה עשאה זונה ולדידיה אפי' בחדא זימנא [לא]הויא זונה אפי' בסתמא הויא זונה אבל היכא דהויא זונה מעיקרא אתננה אסור אפילו בסתמא דמופקרת היא ואתנן זונה מיקרי כפרש"י ודוחק הוא לפרש היכא אשכחנא דבסתמא לא הויא אתנן לרבנן [לב] (היא) אי בפנויה הא לית להו דהויא אתנן כלל אפי' אמר לה הילך אתנן ואי בזונה כבר כגון שנבעלה לחייבי כריתות או מופקרת הא אמרו דאפי' בסתמא הויא אתנן לכ"נ לפרש אף זונה עד דאמר לה הילך אתנן כלומר אי נתן אתנן לזונה שנבעלה כבר לחייבי כריתות או לזונה שהיא מופקרת לא הויא אתנן אא"כ מפרש לה בהדיא הילך טלה זה באתננך אבל נתן לה בסתמא ולא פירש לא הויא אתנן ולאפוקי מדר' אלעזר דלדידיה דמחמיר בזונה כל כך דאפילו פנוי הבא על הפנויה עשאה זונה אפי' בסתמא נמי הוי אתנן אבל היכא דזונה היא מעיקרא פירוש לרבנן נמי היכא דהויא זונה בההיא ביאה שהוא נותן לה האתנן כגון אם הוא נותן לאחותו או לאחד מחייבי כריתות אפי' בסתמא הויא אתנן כיון דבאותה ביאה [לג]שויא זונה כדאמר לר' אלעזר דמשום דמשוי לה זונה אפי' בפנוי הבא על הפנויה הויא אתנן [לד] אפי' בסתמא היכא דהיא נעשית זונה באותה ביאה אבל היכא דנעשית זונה כבר ובא אחר דתפיס בה קידושין ונתן לה לא הויא אתנן בסתמא אא"כ פירש בהדיא הילך טלה זה באתננך:

ואידך לישתרו. פירוש מטעם ברירה והשתא ניחא לפר"י דפסק הילכתא בכולי הש"ס דיש ברירה אבל לר"ת דפסק הילכתא דאין ברירה היכי פריך כ"כ בפשיטות ואידך לישתרו וי"ל משום דאיכא תנאי [לה] דאית להו ברירה פריך ליה ממתני' דלא כוותיה מיתוקמא יש לתמוה דהכא משמע שאם איסור מעורב בהיתר נוטל האיסור וסומכין על ברירה לומר שזהו האיסור שנסתלק [לו]לכן בההיא דהלוקח יין מבין הכותים (דמאי פ"ז מ"ד) שני לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן [לז]מעשר וסומך על ברירה ולומר שזהו החולין שהוא שותה וכן ההיא דג' שלקחו קיניהן בשותפות ומתה אחת מהן דפריך הש"ס בפשיטות במס' יומא (דף נה:) ונשקול ד' זוזי ונישדינהו ואידך לישתרו משום ברירה וא"כ בכל איסור המעורב בהיתר נסמוך אברירה ונשקול כשיעור האיסור ואידך לישתרו וכן זבחים שנתערבו בשור הנסקל דאמרינן (זבחים דף ע:) ימותו ואמאי נהי דבעלי חיים חשיבי ולא בטלי מ"מ נשקול חד מינייהו ואידך לישתרו ואומר מורי הרמ"ר כלל גדול בדין זה דודאי כל דבר שהוברר האיסור מתחלה ואח"כ נתערב בהיתר לא סמכינן אברירה כיון שתערובתו היה באיסור אבל הני תערובתן בהיתר כי האיסור לא היה מבורר קודם תערובתו ולאחר התערובת נולד האיסור אז סמכינן אברירה: [ועי' היטב תוספות בכורות נו: ושייך לדף נז. ד"ה לברור וע"ע תוספות סוטה יח. ד"ה חזר]

מסורת הש"ס

א) [בכורות יא: פסחים ג. וש"נ], ב) קדושין כ., ג) בכורות נז., ד) [ע' תוספות יבמות נט: ד"ה], ה) [בכורות נט. ע"ש], ו) [תוספתא פ"ד], ז) [דברים כג], ח) [יבמות מד:], ט) [קידושין טו.],

הגהות הב"ח

(א) גמ' מ"ט דר' מאיר אמר שמואל: (ב) שם במשנה שנאמר שניהם ולא ארבעה וכו' הם ולא: (ג) שם גמ' אימא אתנן ממש א"כ הוו תלתא וכו' כתיב גם שניהם ולא שלשה: (ד) רש"י ד"ה רבי אלעזר וכו' דלבעילת זנות: (ה) ד"ה לישנא וכו' המשמש הס"ד ואח"כ מ"ה נמחק: (ו) ד"ה אין רבו וכו' ורבי מאיר דאמר: (ז) ד"ה אימא וכו' היינו אתנן והוה שלשה אתנן זונה ואתנן ומחיר כלב מדכתיב וי"ו גבי ומחיר כלב אסור ומשני כתיב שנים ולא ג' הס"ד:

הגהות הגר"א

[א] מתני' הוליך. נ"ל הילך וכן [illegible] [ב] שם אימא אתנן זונה ואתנן כו'. [illegible] [ג] [illegible]

רבינו גרשום

אמר לך אביי. הא סיפא מני ר' אלעזר היא דאמר פנוי כו' שלא לשום אישות קידושין: **עשאה זונה.** ואתננה אסור דהא תפסי בה קידושין: **אי ר' אלעזר.** מאי איריא דתני כגון אלמנה לכהן גדול ליתני כגון פנויה [illegible]

עין משפט נר מצוה

מג א מיי' פ"ג מהלכות עבדים הלכה ד:

מד ב מיי' פ"ד מהל' איסורי מזבח הל' ט:

מה ג מיי' שם הל' יז:

מו ד מיי' שם הל' יח:

מז ה מיי' שם פ"ג הלכה יב:

מח ו מיי' שם פ"ד הל' יז:

תורה אור השלם

1. תִּמְכֹּר עַמְּךָ בְלֹא הוֹן וְלֹא רִבִּיתָ בִּמְחִירֵיהֶם: תהלים מד יג

2. לֹא תָבִיא אֶתְנַן זוֹנָה וּמְחִיר כֶּלֶב בֵּית יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְכָל נֶדֶר כִּי תוֹעֲבַת יְיָ אֱלֹהֶיךָ גַּם שְׁנֵיהֶם: דברים כג יט

מוסף רש"י

לישנא מעליא קאמר. שמלוה ודרך נקיי הדעת לספר בלשון נקיה (פסחים ג.). **אחד נטל עשרה** טלאים, **ואחד תשעה וכלב.** שכנגד הכלב אסור. [illegible]

שינויי נוסחאות

[א] לן. [illegible]

[illegible]

עד דאמר לה בפירוש הא ליך אתנן וקבלתו לשם אתנן: ולאפוקי מדר' אלעזר. דאמר עשאה זונה אפילו בסתם: **אבל היכא** דזונה היא מעיקרא. דכבר אמר לה אחר הא ליך אתנן וקיבלה אפילו בא עליה אחר בסתם ואח"כ נתן לה סתם אתננה אסור דהא הויא זונה מעיקרא: [illegible] ליה מאי איסור יש בזה אתנן או אמאי קרוי זה אתנן: **אמר רב הונא** ותלין **אצל עצמו קאמר.** דהיינו [illegible] עצמו כלומר ותלין אצלי עמי קאמר והוא דקאמר עבדי לישנא מעליא קאמר כלומר דאינו רוצה לומר בפירוש [illegible]

דכלב שדי בכולהו. ל"א שכנגד הכלב אמאי אסורין חד דבהדי כלבא נתסר ותשעה אחריני תישתרי אמ' רב אשי [illegible] ארבע ארבע זוזין ופלגא חומשי וכלב שוה חמשה זוזין דזוזא יתירתא דכלבא משיך בכולהון (ש"מ) **טו]** הד"א [illegible] כאן הס"ד ואח"כ מה"ד אף זונה וכו' (ר"ב רנשבורג) **יח]** הכי נמי (צ"ק) **יט]** ואפילו פנויה, נמחק (דבנ"ח) **כ]** [illegible] הס"ד. ומה"ד לישנא מעליא ועבד היינו אבר המשמש וכ"ש (ש"מ) **כא]** גירסת ל"ק שעובד לרבו בין ביום ובין בלילה שהוליד לרבו בנים משפחתו כצ"ל ועיין ברש"י בחומש פרשה ראה, **כב]** ביבמות נט: פרש"י בענין [illegible]

[illegible]

א) נראה דצ"ל אין בה איסור טומאה ולא וכו'.